

KS. FLORIAN LEMPA

LAIKAT W ŚWIETLE TEOLOGII
I NOWEGO KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO

W kontekście dwudziestej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II i bliskiej perspektywy Synodu Biskupów, którego tematyka ma dotyczyć chrześcijan świeckich, Wydział Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych KUL zorganizował w dniu 18 X 1985 r. jednodniowe sympozjum na temat: "Laikat w świetle teologii i nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego". W obradach tego sympozjum wzięli udział pracownicy naukowcy z różnych wydziałów KUL-u oraz goście z kraju i z zagranicy. Ogółem liczba uczestników wynosiła 78 osób. Na program sympozjum złożyły się dwa referaty połączone z dyskusją.

Otwarcia obrad dokonał rektor KUL - bp prof. dr hab. Piotr Hemperek. Na wstępie powitał on przybyłego ze Szwajcarii ks. prof. Eugenio Corecco - dziekana Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, i w kilku zdaniach przedstawił uczestnikom sympozjum jego naukową sylwetkę. Następnie ze słowami powitania zwrócił się do pozostałych gości i złożył wszystkim obecnym na sali obrad życzenia konstruktywnego zgłębienia tematu.

Pierwszy referat pt. "Rola laikatu w świecie" wygłosił ks. prof. Eugenio Corecco. Autor podzielił swój referat na dwie części: historyczną i systematyczną. W części historycznej przedstawione zostały główne linie rozwojowe zagadnienia pozycji prawnej i roli laikatu w różnych okresach dziejów Kościoła. Prelegent podkreślił, że w pierwszych ośmiu wiekach chrześcijaństwa pozycja chrześcijan świeckich była znacząca, a ich rola w Kościele niezwykle aktywna. Brali oni pełny udział w liturgii. Byli szafarzami sakramentów św. i sakramentaliów, przygotowywali do chrztu katechumenów, katechizowali niewierzących, prowadzili szkoły katechetyczne, pełnili

funkcje sędziów kościelnych, brali udział w wyborach biskupów, uczestniczyli w soborach i synodach. Jednakże już w tym okresie, zwłaszcza od edyktu mediolańskiego z 313 r., pojawiły się niekorzystne zmiany, które doprowadziły do znacznego ograniczenia roli świeckich w Kościele. Prelegent wymienił kilka przyczyn, które spowodowały ten niekorzystny proces. Jego zdaniem przyczyniło się do tego między innymi nadawanie duchownym różnego rodzaju przywilejów, powstające herezje, podkreślanie wyższości życia monastycznego nad świeckim oraz upadek życia kulturalnego spowodowany wędrowkami ludów barbarzyńskich, który zmusił duchownych do przejęcia odpowiedzialności za kościoły, dzielonej wcześniej ze świeckimi. W okresie średniowiecza antynomia między klerem a laikatem pogłębiła się jeszcze bardziej. Laikat stał się przedmiotem misji Kościoła. Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że Sobór Laterański IV /1215 r./ w kan. 44 pozbawił ostatecznie świeckich udziału we władzy zarządzania i nałożył na nich obowiązek posłuszeństwa duchownym. Panująca zaś w średniowieczu koncepcja władzy i jej podziału na duchowną i świecką dała powód do wyeliminowania świeckich z funkcji nauczania. W ten sposób doszło do ukształtowania się koncepcji laika - człowieka powołanego do spełniania zadań doczesnych. W połowie XIX w. pojęcie "laik" stało się synonimem człowieka niewierzącego. Równocześnie jednak dokonywało się odrodzenie życia w Kościele. Powstawały masowe ruchy chrześcijan świeckich, chrześcijańskie partie polityczne i stopniowo rozwijał się apostolat laików w parafiach. Także nowa koncepcja władzy i odrodzenie eklezjologii przyczyniły się do tego, że słowo "laik" zaczęło tracić swe negatywne znaczenie. Tym niemniej odzyskanie utraconej pozycji stało się możliwe dla świeckich dopiero na Soborze Watykańskim II. Prelegent wyszczególnił dwa zasadnicze elementy, które zadecydowały o właściwym umiejscowieniu chrześcijan świeckich w ramach Kościoła. Według niego pierwszym z nich był powrót do koncepcji Ludu Bożego. Jako drugi wymienił natomiast dowartościowanie przez Sobór pojęcia kapłaństwa wspólnego oraz pojęcia "sensus fidelium". Zaznaczył także, że w nauce Soboru Watykańskiego II pojęcie wiernego stanowi punkt wyjścia dla wszelkich rozważań na temat laikatu.

Druga część referatu dotyczyła prawnego ujęcia roli laikatu w świecie. Prelegent zrelacjonował w niej normy prawne, w których zawarta została nauka Soboru Watykańskiego II o własnej i niepowtarzalnej roli chrześcijan świeckich w uobecnianiu Kościoła w świecie. Szczególny zaś nacisk położył na nakreślone przez KPK zadania laikatu wynikające z jego pozycji w strukturach społecznych opartych na prawie naturalnym. Jego zdaniem w porównaniu z ostatnim Soborem KPK przedstawia rolę laikatu w sposób minimalistyczny. Okazuje się bowiem, że na siedemnaście zadań wymienionych w katalogu praw i obowiązków chrześcijan świeckich tylko sześć odnosi się do nich w sensie ścisłym. Dwa zaś spośród tych sześciu mówią bezpośrednio o laikach żyjących w świecie. Mają oni mianowicie przepajać i udoskonalać duchem ewangelicznym porządek doczesny /por. kan. 225/ oraz zachować konieczną wolność w wykonywaniu spraw świeckich /por. kan. 227/.

W dyskusji nad tym referatem poruszone zostały następujące problemy: niebezpieczeństwo wypaczenia roli laikatu w świecie przez współczesne ideologie /J. Węgrzyn/, wolność i posłuszeństwo laikatu /ks. dr J. Bakalarz/, charakter norm prawnych dotyczących zaangażowania laików w strukturach opartych na prawie naturalnym /ks. F. Lempa/, współdziałanie chrześcijańskich partii politycznych z hierarchią kościelną /ks. prof. dr hab. J. Krukowski - dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych KUL/.

Drugi referat pt. "Rola laikatu w Kościele" przedstawił ks. prof. J. Krukowski. Prelegent omówił to zagadnienie w trzech częściach. W pierwszej części ukazał trzy etapy prac Papieskiej Komisji Kodyfikacyjnej, na których dokonano percepcji nauki Soboru Watykańskiego II dotyczącej roli laikatu w Kościele i jej przekładu na język norm prawnych. W drugiej części wyjaśnił teologiczne podstawy partycypacji laikatu w zbawczej misji Kościoła. Trzecią zaś, najobszerniejszą część referatu stanowiła gruntowna analiza możliwości aktywnego uczestnictwa chrześcijan świeckich w zadaniu nauczania, uświęcania i zarządzania Ludem Bożym, na które zezwalają przepisy obowiązującego KPK. Omawiając poszczególne formy tego uczestnictwa, prelegent zwrócił również uwagę na obowiązki duchownych w zakresie przygotowania osób świec-

kich do właściwego spełniania różnorodnych posług w Kościele. Zdaniem prelegenta tak z dokumentów soborowych, jak i z norm KPK wynika, że posłannictwo laikatu w ramach wspólnoty kościelnej w żadnym wypadku nie może być uważane za przywilej uzależniony w swej istocie od woli hierarchii, lecz jest oparte na prawie Bożym.

W dyskusji nad referatem ks. prof. J. Krukowskiego głos zabrali między innymi: ks. doc. dr hab. F. Mazurek /problem relacji między katalogiem praw człowieka a katalogiem praw chrześcijan świeckich/, ks. doc. dr hab. J. Kondziela - dziekan Wydziału Nauk Społecznych KUL /socjologiczne uwarunkowania aktywnej postawy laikatu/, ks. dr J. Bakalarz /zagadnienie zastępczej roli laikatu w sprawowaniu funkcji uświęcającej/, ks. mgr Cz. Bielec /warunki dopuszczenia świeckich do rozdzielania komunii św./, ks. dr F. Lempa /udział laikatu w stanowieniu aktów normatywnych/, K. Dembowski /status prawny rad duszpasterskich i rad parafialnych/.

Podsumowania i zamknięcia obrad sympozjum dokonał ks. prof. dr hab. H. Misztal - prodziekan Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych KUL.